

Streszczenie

Celem niniejszej rozprawy doktorskiej jest prezentacja oraz klasyfikacja metafor konceptualnych, których używają dorośle dzieci alkoholików w odniesieniu do swoich konkretnych emocji, jak i ogólnie pojmowanego życia emocjonalnego. Wydaje się, że fora internetowe są odpowiednim źródłem informacji na temat tych metafor, ponieważ poczucie przynależności do grupy oraz anonimowość, którą gwarantuje udział w forum, sprawia, iż jego uczestnicy chętniej dzielą się swoimi przeżyciami. W związku z tym jest duże prawdopodobieństwo, że język, którego używają uczestnicy forów internetowych w świecie wirtualnym, odzwierciedla język używany w świecie realnym.

Ze względu na to, że istnieje wiele forów internetowych poświęconych dorosłym dzieciom alkoholików, wybrano jedno z nich, które dostarczyło odpowiedniej bazy do wyselekcjonowania metafor, dostępne pod adresem <<http://acoa.activeboard.com/forum.spark?forumID=42759>>. Jest to jedno z najdłuższych działających forów internetowych, funkcjonujące od 2004 roku. Udziela się na nim ponad 3000 zarejestrowanych członków, nie wliczając w to biernych uczestników. Ze względu na fakt, iż nowe posty pojawiają się każdego dnia, należało wprowadzić ograniczenie czasowe. Przeanalizowano zatem posty, które zostały opublikowane w przeciągu czterech lat, pomiędzy 1 stycznia 2010 a 31 grudnia 2014 roku. Warto zaznaczyć, że nie wszyscy uczestnicy tego forum są rodzimymi użytkownikami języka angielskiego.

Niniejsza rozprawa doktorska składa się z 5 rozdziałów. Trzy pierwsze prezentują zagadnienia teoretyczne niezbędne do przeprowadzenia analizy metafor konceptualnych, a dwa kolejne zawierają analizę wyselekcjonowanych przykładów.

Rozdział pierwszy przedstawia teoretyczne podstawy dotyczące roli metafor w wyrażaniu emocji i omawia powiązania między językiem a emocjami. Rozdział ten opisuje teorię metafory konceptualnej, którą zaproponowali George Lakoff i Mark Johnson w pracy zatytułowanej *Metaphors We Live By* (1980). Zakłada ona istnienie dwóch domen pojęciowych: źródłowej oraz docelowej. Domena źródłowa to ta, z której czerpie się wyrażanie metaforyczne, aby zrozumieć domenę docelową.

Biorąc pod uwagę fakt, iż metafory są wszechobecne w naszym życiu i to dzięki nim ludzie mogą mówić o takich kwestiach jak emocje, pragnienia, moralność, społeczeństwo, relacje międzyludzkie, polityka, ekonomia czy religia (por. z Kövecses, *Metaphor: A Practical Introduction*, 2010, s. 23-26), należało skupić się na jednym z tych zagadnień – metaforach, które używane są do wyrażania emocji.

Rozdział drugi dotyczy dorosłych dzieci alkoholików. Ta grupa społeczna stanowi ciekawy materiał badawczy, ponieważ dorastając w rodzinach dysfunkcyjnych często żyli oni według reguł: nie czuj, nie ufaj, nie mów. Stosując te zasady oraz dostosowując się do sytuacji w domu rodzinnym, wykształcili szereg cech i przyjęli jedną lub kilka ról, które zdeterminowały sposób radzenia sobie z życiem oraz emocjami. Istotny jest fakt, że cechy typowe dla dorosłych dzieci alkoholików występują niezależnie od szerokości geograficznej.

Ze względu na to, iż źródłem wyselekcjonowanych metafor jest forum internetowe, należało także omówić komunikację internetową z typowymi dla niej cechami. Opis ten zawarty jest w rozdziale trzecim.

Rozdziały czwarty oraz piąty zawierają sklasyfikowane i opisane metafory konceptualne. Konieczne było opisanie tych metafor w dwóch oddzielnych rozdziałach, ponieważ metafory przedstawione w rozdziale czwartym tylko pośrednio odnoszą się do tego, co czują i czego doświadczają dorosłe dzieci alkoholików. W rozdziale tym opisano, w jaki sposób dorosłe dzieci alkoholików pojmują swoje życie, wspomnienia z dzieciństwa, swoją przeszłość czy proces terapii. Opisano także metafory odnoszące się do myśli związanych z tym procesem oraz sposób postrzegania typowych cech dorosłych dzieci alkoholików. Sposób pojmowania wyżej wymienionych kwestii może wpływać na to, w jaki sposób dorosłe dzieci alkoholików mówią o swoich stanach emocjonalnych, które opisane są w rozdziale piątym.

Metafory zawarte w piątym rozdziale podzielone są na dwie grupy. Pierwsza grupa zawiera metafory emocji pojmowanych ogólnie, tzn. bez podawania ich konkretnych nazw. Ponadto przedstawione są tu konceptualizacje takich zjawisk jak osoba uczuciowa, dystans emocjonalny, krzywda (emocjonalna) oraz kontrola emocji. Liczba przykładów metafor odnoszących się do wyżej wymienionych zagadnień nieznacznie przewyższa liczbę przykładów metafor odnoszących się do konkretnych emocji, które zawarte są w drugiej części rozdziału. Wyróżniono tu dwie podgrupy, czyli pozytywne i negatywne emocje. Najbardziej widocznym zjawiskiem jest to, iż porównując obie grupy pod względem liczby sklasyfikowanych konceptualizacji, emocje pozytywne stanowią mniejszość. Można by uznać miłość za pozytywną emocję i zaliczyć to uczucie do wyżej wymienionej grupy, aczkolwiek dla dorosłych dzieci alkoholików uczucie to nie zawsze posiada pozytywne konotacje. Analizując sposób konceptualizacji konkretnych negatywnych emocji można zauważyć, że najczęściej pojawiającą się emocją jest smutek wraz z towarzyszącymi stanami, takimi jak depresja i myśli samobójcze, a także złość. Kolejną grupę stanowią metafory strachu i paniki. Występują tu także sposoby konceptualizacji niepokoju, wstydu oraz rozgoryczenia.

Najmniejszą liczbę konceptualizacji można zauważyć w odniesieniu do takich emocji jak nienawiść, poczucie niższości, wyparcie oraz samopotępienie.

Jednym z prawdopodobnych uzasadnień, dlaczego ogólne stany emocjonalne są liczniejsze niż konkretne emocje, może stanowić fakt, że dorosłe dzieci alkoholików poproszone o powrót do traumatycznych przeżyć dochodzą do wniosku, iż niewiele emocji opisuje to, co czuli. Ponadto doświadczenie silnych emocji może powodować, iż automatycznie tłumią swoje emocje, aby ich nie odczuwać (por. z Cermak T. i Rutzky J., *Czas uzdrowić swoje życie: Przewodnik do pracy nad sobą: Kroki w stronę zdrowia Dorosłych Dzieci Alkoholików*, 1998, s. 66).

Zatem, aby zrepresentować, w jaki sposób dorosłe dzieci alkoholików postrzegają swoje stany emocjonalne, należało przyjrzeć się najczęściej występującym domenom źródłowym. W analizowanym materiale znalazły się sposoby, w jakie dorosłe dzieci alkoholików postrzegają siebie samych, tzn. jako fekalia, produkty spożywcze i rośliny. Domeny źródłowe, które występują najczęściej, odnoszą się do wrogich jednostek, takich jak przeciwnik, adwersarz, wróg czy porywacz. Pojawiają się również domeny odnoszące się do działań wojennych np. wojna, bitwa i broń. Obserwacja ta poświadcza, iż przeciwnik jako domena źródłowa jest typowa dla większości emocji (por. z Kövecses, *Metaphor and Emotion. Language, Culture, and Body in Human Feeling*, 2000, s. 37-38). Większość z przeanalizowanych przykładów potwierdza znane sposoby konceptualizacji emocji, które opisane zostały przez językoznawców specjalizujących się w badaniach nad metaforą konceptualną. Pojawiły się jednak także nowe konceptualizacje. Wśród nich można wyróżnić emocje, które pojmowane są jako pacjenci, odpadki czy ładunek. Strach postrzegany jest jako nawóz umożliwiający wzrost lub produkt spożywczy. Pozostałe nowe domeny źródłowe, tzn. te niesklasyfikowane przez Lakoffa oraz Kövecsesa to: produkt spożywczy i reaktor jądrowy użyte w odniesieniu do osoby emocjonalnej. Kolejna obserwacja dotyczy popularnej domeny źródłowej, jaką jest płyn w pojemniku. W przeanalizowanych przykładach płyn ten jest określony i bywa nim alkohol.

Odnosząc się do ograniczeń niniejszej dysertacji, należy zaznaczyć, iż niemożliwe było wybranie użytkowników forum, którzy są rodowitymi użytkownikami języka angielskiego tak, aby zaprezentować jak oni pojmują emocje pojawiające się w wyniku syndromu dorosłego dziecka alkoholika. Niemniej jednak można by zaryzykować stwierdzenie, że inni użytkownicy języka angielskiego pojmują emocje w ten sam sposób. Potwierdzenie tej hipotezy lub jej zaprzeczenie wymagałoby dalszych badań.

Należy żywić nadzieję, że zaprezentowana analiza konceptualizowania emocji będzie stanowić wkład w badania nad metaforami emocji. Nie należy pomijać faktu, iż zaprezentowane metafory odnoszą się do emocji ludzi, którzy doświadczyli traumatycznych przeżyć, i jest to wyczuwalne w sposobie prezentacji ich stanów emocjonalnych.